

2018-12-14

Till Mark- och miljödomstolen
Stadsbyggnadskontoret
Box 8314
104 20 Stockholm

stockholm@lansstyrelsen.se

BYGGNADS
VÅRDS
FÖRENINGEN

Överklagande

Beslut som överklagas

Stadsbyggnadsnämndens i Stockholm beslut 2018-11-22 att anta förslag till detaljplan för Hästen 21 i stadsdelen Norrmalm, Stockholm. Dnr: S-Dp 2015-14011.

Klagande

Svenska byggnadsvårdsföreningen, SBF, grundades 1975 och är en oberoende icke vinstdrivande ideell förening med drygt 6500 medlemmar. Föreningen verkar för att sprida och förmedla kunskap om byggnadsvård och sunt byggande, att slå vakt om vårt byggda och gröna kulturarv och utnyttja detta som en resurs i stadsutvecklingen samt att främja en god stadsmiljö och god kvalitet i övrigt i nutida stadsplanering. SBF avgav yttrande över förslaget till detaljplan för Hästen 21 vid samrådet (yttrande daterat 2017-09-08).

Enligt dom i mark- och miljödomstolen vid Nacka Tingsrätt 2017-07-10 (P 1535-17) gavs SBF klagorätt över detaljplan enligt plan- och bygglagen 13 kap 12§ i egenskap av att vara en sådan ideell förening som anges i Århuskonventionen och i unionsrätten samt med hänvisning till att skydd av kulturmiljön får anses inrymmas i de skyddsändamål som anges i 16 kap 13§ miljöbalken.

Yrkande

- SBF yrkar att stadsbyggnadsnämndens ovan nämnda beslut att anta detaljplanen upphävs.
- SBF hemställer att ärendet remitteras till Riksantikvarieämbetet för bedömning av projektets effekter för kulturmiljön som underlag för mark- och miljödomstolens bedömning både av rivningen av den av Stadsmuseet grönklassade byggnaden och av påverkan på berörda uttryck för riksintresset för Stockholms innerstad med Djurgården (AB 115).

Motivering/sammanfattning

- Förslaget innebär rivning av ett av Stadsmuseet grönklassat byggnadsverk av hög arkitektonisk kvalitet. En rivning av denna historiskt, kulturhistoriskt, miljömässigt och konstnärligt värdefulla byggnad strider mot plan- och bygglagen 9 kap 34§.
- Den föreslagna nya byggnaden bryter kraftigt mot skalan i ett stort närområde, fränsett ett grannhus. Förslaget uttraderar en del av en väl sammanhållen kulturhistoriskt värdefull miljö med av Stadsmuseet blåklassad bebyggelse och innebär också att Hötorgshusens betydelse som symbol för City i stadsbilden förminskas. Förslaget strider mot plan- och bygglagen 2 kap 3 och 6§§ som anger att planläggning ska ske med hänsyn till

Svenska byggnadsvårdsföreningen
Box 6442
113 82 Stockholm

www.byggnadsvard.se
Tel: 08 30 00 85 / 30 17 85
E-post: kansli@byggnadsvard.se

stadsbilden och kulturvärden samt att ändringar och tillägg i bebyggelsen ska göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas.

- I planbeskrivningen hänvisas till "Program för City". Planförslaget strider emellertid mot riktlinjer i programmet som påtalar hänsyn till befintliga kulturvärden.
- Förslaget innebär negativ påverkan på flera av uttrycken för riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården (AB 115) och också på näromgivningen med dess av Stadsmuseet blåklassade byggnader. En viktig årsring i Cityförnyelsen på 1970-talet försvinner. Enligt SBF:s bedömning skulle projektet komma att medföra påtaglig skada på riksintresset vilket strider mot miljöbalkens skydd mot sådana åtgärder enligt 3 kap 6§.
- Planförslaget strider mot de nationella miljö kvalitetsmålen både till följd av brist på hänsyn till kulturhistoriska värden (målet *God bebyggd miljö*) och med hänsyn till att effekten av projektet blir ökad klimatpåverkan under 120 år (målet *Begränsad klimatpåverkan*).
- Planärendet är av principiell betydelse och stor vikt men har trots detta inte antagits av kommunfullmäktige. Förfarandet är formellt felaktigt och strider mot kommunallagen 5 kap 1 och 2§§ samt mot plan- och bygglagen 5 kap 27§.

Motivering/Utveckling av grunderna

Rivning föreslås av ett kulturhistoriskt värdefullt byggnadsverk

Byggnaden som avses rivas är ritad av arkitekt Bengt Lindroos och uppförd 1973. Byggnaden utgör en tydlig "årsring" från 1970-talet med högt arkitekturhistoriskt värde och är belägen inom stadskärnan som ingår i riksintresset för Stockholms innerstad med Djurgården (AB 115). Byggnaden har skickligt utformats för att samspela väl med angränsande byggnader - NK-huset (1910, ritat av Ferdinand Boberg), tillbyggnad (1960, ritat av Hans Asplund), entrébyggnad mot Regeringsgatan (1972, ritad av Bengt Lindroos) samt Parkaden (1965, ritad av Hans Asplund). Samtliga dessa angränsande byggnader är blåklassade av Stadsmuseet (motsvarande byggnadsminnesklass). Den byggnad som avses rivas är grönklassad (näst högsta klass) vilket innebär att den *är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt*. Exakt denna formulering anges för byggnader som bör bevaras och därför inte får rivas enligt plan- och bygglagen 9 kap, 34§.

Den föreslagna nya byggnaden bryter mot skalan i stadsbilden

Byggnaden, som avses rivas, föreslås ersättas av en tre våningar högre byggnad för kontor, handel, parkering m.m. samt till en liten del för bostäder. Den nya byggnaden kommer genom den ökade höjden att innebära en kraftig förändring av skalan i förhållande till omgivningen med dess i huvudsak lägre höjdskala (frånsett grannbyggnaden Hästen 22). Nybyggnaden kommer därför att bryta det arkitektoniska sammanhanget i denna del av Citymiljön. Den höga höjden kommer också att förminska framtoningen av befintliga närliggande kulturhistoriskt värdefulla byggnader och det genomtänkta samspelet dem emellan.

Ännu håller sig byggnaderna i City i huvudsak till stenstadens takfotshöjd vilket ger en relativt sammanhållen silhuett av City i stadsbilden. Det är angeläget att denna silhuett består bland annat för att inte Hötorgshusens betydelse som symbol för City ska minska i stadsbilden. Ett annat argument för att inte öka hushöjderna är vikten av att inte begränsa sol och ljus i gaturummen, vilket är en betydelsefull faktor för en attraktiv stadsmiljö i Cityområdet.

Den nya byggnaden samspelar således inte med den omgivande stadsbilden, kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan. Den nya byggnaden utgör ett tillägg i

bebyggelsen som innebär brist på respekt för befintliga karaktärsdrag i miljön och strider därför mot plan- och bygglagen 2 kap 3 och 6§§.

Planförslaget följer inte den angivna inriktningen i Program för City

I planbeskrivningen hänvisas till *Program för City*, antaget av kommunfullmäktige 2018-02-22. I programmet påtalas bland annat under rubriken "Riktlinjer" att "Vid förslag till förändring ska hänsyn tas till byggnadens, platsens och områdets egenvärde och till dess betydelse för miljön som den är en del av" (s 23). Vidare anges i programmet att "Sammanhållna kulturhistoriskt värdefulla miljöer och delområden kan få högre krav på hänsyn" (s 58).

I miljökonsekvensbeskrivningen konstateras i den sammanfattande bedömningen av konsekvenser för kulturmiljön bland annat att den befintliga byggnaden är "arkitekturhistoriskt värdefull som ett tidigt postmodernistiskt byggnadsverk från 1970-talet, utformad i samklang med sin omgivning. Planförslaget innebär att en byggnad som anpassats till sin omgivning ersätts av en som endast är anpassad till sin närmaste granne (Hästen 22, Mästerhuset). Den större skalan gör att den nya byggnaden förminskar befintliga kulturhistoriskt värdefulla byggnader, däribland NK." (s 3 och 36)

Detta planärende skulle således medföra skada på en väl sammanhållen kulturhistoriskt värdefull miljö, vilket också påtalas i miljökonsekvensbeskrivningen, varför SBF anser att planförslaget strider mot den inriktning som anges i Program för City.

Planförslaget medför påtaglig skada på riksintresset

Planområdet ingår i riksintresset för Stockholms innerstad med Djurgården (AB 115).

De uttryck för riksintresset som bedömts relevanta i detta sammanhang är

- 1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling, uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande.
- Kontor, bankpalats, försäkringsbolag, varuhus och andra handels och näringslivets byggnader.
- Stockholms särdrag som anpassningen till naturen, vyerna från viktiga utsiktspunkter, de tydligt avläsbara årsringarna i stadsväxten, stadens silhuett där i stort sett bara kyrktornen och offentliga byggnader tillåtit höja sig över mängden.

Byggnaden som avses rivas är av högt arkitektoniskt och kulturhistoriskt värde. Byggnaden ingår i ett viktigt sammanhang genom det väl genomtänkta samspelet med omkringliggande byggnader av högt kulturhistoriskt värde bland annat NK:s varuhus. Byggnaden utgör en tydlig och väl utformad årsring i utvecklingen av Cityområdet. Den nya byggnadens höjd innebär att den ännu i huvudsak samlade silhuetten för Cityområdet bryts samt att Hötorgshusens betydelse i stadsbilden som symbol för City försvagas. SBF anser därför att projektets påverkan på angivna uttryck för riksintresset måste bedömas som stora negativa konsekvenser och därmed innebära påtaglig skada.

I miljökonsekvensbeskrivningen beskrivs dock de negativa konsekvenserna för riksintresset som måttliga i ett par fall och i övrigt som små. I regeringens proposition med förslag att införa miljöbalken anför lagstiftaren angående riksintressen att "med uttrycket påtagligt kan påverka" utesluts bagatellartad påverkan samt att "sådana åtgärder åsyftas som kan ha bestående negativ inverkan på det aktuella intresset". (Prop. 1997/98:45, del 2, punkt 5.13, 3 kap 2§, s 30). SBF tolkar lagstiftarens förklaring så att *all påverkan som inte kan anses bagatellartad är påtaglig* vilket innebär en låg tröskel för påtaglig skada samt att *syftet med lagstiftningen är att skydda riksintressena mot alla sådana åtgärder som medför irreversibel*

skada på riksintresset. Tolkningen överensstämmer väl med Naturvårdsverkets allmänna råd och med RAÄ:s rapport om Kulturmiljövårdens riksintressen. Även om den bedömning accepteras som görs i miljökonsekvensbeskrivningen - d.v.s. måttliga konsekvenser för ett par av uttrycken (utifrån skalan stora, måttliga, små) - bör därför bedömningen bli påtaglig skada på riksintresset eftersom "måttlig" påverkan ej kan bedömas som "bagatellartad". Dessutom är åtgärden irreversibel.

SBF konstaterar vidare att Länsstyrelsen i sitt yttrande över granskningsförslaget anser att förslaget kommer att medföra påtaglig skada på riksintresset. SBF vill här också hänvisa till Länsstyrelsens beslut inför antagandet av förslaget till detaljplan för kv. Trollhättan 30 (Gallerian). Länsstyrelsen bedömde att planförslaget för Gallerian inte skulle medföra påtaglig skada på riksintresset men uttalade: "Länsstyrelsen konstaterar samtidigt att föreliggande planförslag innebär att utrymmet för tillkommande på- och nybyggnader med högre bebyggelse i Stockholms city, utan att komma i konflikt med riksintresset, minskat betydligt."

SBF instämmer i Länsstyrelsens bedömning att det föreliggande planförslaget för Hästen 21 skulle medföra påtaglig skada på riksintresset om det genomförs. Planförslaget strider därmed mot miljöbalken 3 kap 6§.

Planförslaget strider mot miljömålen.

Enligt en av preciseringarna för det nationella miljö kvalitetsmålet "God bebyggd miljö" anges att "Det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas." Att riva den aktuella kulturhistoriskt värdefulla byggnaden och skada det goda samspelet med angränsande kulturhistoriskt värdefull bebyggelse strider mot detta miljömål.

I miljökonsekvensbeskrivningen konstateras att sett till den totala klimatpåverkan innebär nybyggnadsalternativet jämfört med nollalternativet en större klimatpåverkan på både kort och lång sikt. Först på mycket lång sikt (120 år) blir klimatpåverkan mindre med nybyggnadsalternativet. Enligt SBF:s bedömning innebär detta långa tidsperspektiv att rivningen av den befintliga byggnaden strider mot det nationella miljö kvalitetsmålet "Begränsad klimatpåverkan".

SBF konstaterar att planförslaget i väsentliga avseenden strider mot av riksdagen antagna miljö kvalitetsmål.

Beslutsprocessen i kommunen strider mot lagkrav

Planärendet Hästen 21 är av principiell betydelse och stor vikt mot bakgrund av byggnadens höga kulturhistoriska värde och med hänsyn till den skalförändring i Citymiljön som projektet medför. Trots detta har detaljplanen inte antagits av kommunfullmäktige utan på delegation av stadsbyggnadsnämnden. Förfarandet är formellt felaktigt och SBF anser att förfarandet strider både mot kommunallagen 5 kap 1 och 2§§ samt mot plan- och bygglagen 5 kap 27§ där det anges att kommunfullmäktiges rätt att uppdra åt kommunstyrelsen eller byggnadsnämnden att anta en detaljplan endast gäller planer "som inte är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt".

Avslutande kommentar

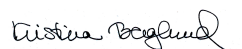
Trots alla i miljökonsekvensbeskrivningen väl beskrivna negativa konsekvenser av en rivning av den befintliga byggnaden, både med hänsyn till kulturmiljön och till miljömålen att spara

ändliga resurser, för Staden fram planförslaget. Trots väl dokumenterade höga kulturmiljövärden blir ändå Stadens slutsats att det inte är fråga om påtaglig skada på riksintresset. Miljökonsekvensbeskrivningen har inte använts som den vägledning för beslut den är avsedd att utgöra i plan- och beslutsprocessen.

På ovan angivna grunder yrkar SBF att beslutet om antagande av förslag till detaljplanen för Hästen 21 i stadsdelen Norrmalm upphävs.

För Svenska byggnadsvårdsföreningen dag som ovan

Inför detta överklagande har synpunkter inhämtats från SBF:s styrelse. Hela styrelsen står bakom denna skrivelse som vice ordförande fått i uppdrag att underteckna.

Kristina Berglund
Vice ordförande